

Одинцовим, 1947), «Пути развития киевской терапевтической школы» (1947), «Советская медицина к XXX годовщине Октября» (1947), «Ученый-патриот» (пам'яті О. О. Богомольця, 1947), «Влияние И. П. Павлова на направление внутренней медицины» (1948).

Всюди, де працював Микола Дмитрович, навколо нього швидко гуртувався творчий колектив науковців і педагогів. Він не тільки проводив власні дослідження, але й уміло організовував науково-дослідну роботу в колективі, наполегливо прагнув підготувати наукову зміну, що задовольняє найвищим вимогам. Висока компетентність, непоказна діловитість, серйозність підходу до питань, що вивчаються, — ось найбільш характерні риси М. Д. Стражеска як людини і лікаря.

Під його керівництвом більше 100 науковців захистили докторські та кандидатські дисертації.

М. Д. Стражеско завжди приділяв велику увагу роботі з молодими лікарями, віддаючи багато сил і енергії навчанню і вдосконаленню кваліфі-

кованих терапевтів. Серед учнів М. Д. Стражеска — 32 керівники кафедр і доценти в різних містах СРСР. Тисячі лікарів слухали його лекції і були присутні на його обходах і обговоренні хворих, вчилися у нього клінічному мисленню, спостережливості та любові до лікарської справи.

М. Д. Стражеско брав активну участь у редагуванні медичних журналів, організації наукових конференцій, виданні poradників і підручників, був редактором розділу «Внутрішні хвороби» першого видання Великої медичної енциклопедії, почесним членом багатьох наукових товариств.

28 квітня 1952 р. постановою Ради Міністрів УРСР № 1149 Українському науково-дослідному інституту клінічної медицини (Київ) присвоєно ім'я академіка М. Д. Стражеска.

Микола Дмитрович Стражеско помер 27 червня 1952 р.

Видатний учений, талановитий клініцист, блискучий педагог і людина великої особистої привабливості — таким назавжди увійшов в історію

вітчизняної терапії Микола Дмитрович Стражеско.

У 1977 році Інститут клінічної медицини було реорганізовано в Інститут кардіології, оскільки дослідження захворювань серцево-судинної системи було пріоритетом його діяльності, а також діяльності Миколи Дмитровича [3].

Інститут кардіології по праву можна вважати творінням академіка М. Д. Стражеска, у якому його мрія втілена в життя. Сьогодні він носить назву Національний науковий центр «Інститут кардіології імені академіка М. Д. Стражеска НАМН України» і нині відзначає своє 75-річчя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бобров В. Академік Микола Стражеско (1876–1951) / В. Бобров // Агапіт. – 1996–1997. – № 5/6. – С. 31–36.

2. Калита Б. Т. Микола Стражеско / Б. Т. Калита ; за ред. К. Ф. Дупленка. – К. : Молодь, 1977. – 200 с.

3. Коваленко В. М. Академік Стражеско та його нащадки / В. М. Коваленко, В. М. Корнацький. – К. : Четверта хвиля, 2003. – 180 с.

4. Стражеско Н. Д. От сумерек к свету (воспоминания о пройденном пути) // Врачебное дело. – 1950. — № 2. – С. 101–108.

УДК 613/615(477)(092)Блауберг

О. В. Шальнова-Козаченко, канд. мед. наук, доц.

МАГНУС БОГДАНОВИЧ БЛАУБЕРГ

(до 145-річчя з дня народження)

Одеський національний медичний університет

Вступ

Серед важливих проблем наукових досліджень кафедр одеської вищої медичної школи — історія *alma mater* (1900–2011): розвиток наук і педагогічного процесу у цілому на факультеті-в академії-інституті-університеті (державному/

національному), окремих наук і предметів викладання, кафедр, персоналії вчених, що створили ім'я університету, характеристика побуту і життя професорів минулого і студентів. Практично кожна з названих проблем передбачає розробку персоналій учених із біографічними відомостями про них з уточнен-

ням дат і місць народження і смерті, видів діяльності та державної належності; із віддзеркаленням життєдіяльності, науково-педагогічної, науково-літературної творчості й громадської діяльності, оцінкою ролі у розробці ідей і напрямів, у розвитку теорії та практики розділу медичної науки, який

вони представляли; із здійсненням джерелознавчого аналізу; використанням мовознавства [6; 11].

У рік 145-річчя з дня народження Магнуса Богдановича Блауберга (1866–1921), професора медичного факультету (МФ) Імператорського Новоросійського університету (ІНУ) в Одесі, засновника і першого завідувача однієї з кращих у країні на початку ХХ ст. кафедр фармації з фармакогнозією, що посприяв розвитку кафедри гігієни й постановці методів експериментального дослідження у профілактичній медицині (гігієнічній й санітарно-гігієнічній оцінці об'єктів спостереження), нами зроблена спроба дослідити життєвий і творчий шлях ученого, показати особистісні грані цієї дійсно душевно красивої людини.

Мета та постановка завдань: поглибити дані персоналії М. Б. Блауберга (*М. Б. Б.*) — засновника й завідувача однієї з кращих у Європі на початку ХХ ст. кафедр фармації з фармакогнозією на МФ ІНУ в Одесі (1902–1921), вченого, що також розв'язав низку проблем профілактичної медицини (санітарної та загальної гігієни), очолював кафедру гігієни.

Методи — історико-інформативний (літературний, бібліографічний та архівний пошук), системного підходу, фотографічний.

Результати дослідження та їх обговорення

Розв'язання біобібліографічних проблем, дослідження діяльності видатних медиків, у т. ч. регіонального рівня (у нашому випадку — одеських), обґрунтування їх внеску в розвиток теоретичної, експериментальної, клінічної та профілактичної медицини й розробка персоналій учених завжди займали значне місце в науковій роботі кафедри соціальної медицини та медичного менеджменту протягом усієї історії її існування [2; 4].

Так, на прохання Координаційного бюро Енциклопедії сучасної України (ЕСУ) під егідою НАНУ за № 177/1421 від 03.05.2000 р. і підписом керівника М. Г. Железняка на ім'я завідувача кафедри загальної гігієни, соціальної медицини та організації охорони здоров'я ОДМУ В. О. Колоденка за 2 міс. була складена і відправлена (вих. № 58/20-60 від 14.07.2000 р.) стаття-персоналія про М. Б. Блауберга — лідера етапу становлення МФ ІНУ з формуванням кафедри фармації з фармакогнозією, кафедри гігієни [2; 5]:

«БЛАУБЕРГ Магнус Богданович (13.03.1866, м. Вольмер Лїфлянд. губ., нині Вальмієра, Латвія — 15.01.1921, Одеса) — лікар-фармаколог. Магістр фармації (1890), д-р медицини та хірургії (1897; Берлін). Закін. Юр'єв. (нині Тартус.) ун-т (Естонія, 1884). Працював лікарем у Тульській губ. (1884–86). У 1886–88, 1891–95 навч. у Моск. ун-ті. Працював пом. провізора Старонікол. аптеки в Москві (1886–88), хіміком-аналітиком при Гігієн. ін-ті Моск. ун-ту (1891–94); першим асист. і приват-доц. при Фармакол. ін-ті Дерпт. ун-ту (1897–1901). У 1898–1900 — за кордоном (Цюрих, Вюрцбург, Берлін). Від 1902 — в. о. екстраординар. проф., засн. та зав. каф. фармації та фармакогнозії, 1906–21 — в. о. ординар. проф. каф. гігієни мед. ф-ту Новорос. ун-ту (згодом Одес. мед. ін-т). Наук. праці присвяч. питанням обміну речовин, санітарії (дослідження питних вод та їх сан. оцінка), гігієни харчування (склад продуктів і напоїв, зокрема гігієн. оцінка хересу, сидру, молока, зельтерських вод, їх фальсифікація та боротьба з нею). Автор низки статей до “Энциклопедического словаря” Ф. Брокгауза та І. Ефрона.

Пр.: Русское виноградное вино и херес. Состав, методы исследования, основы химико-

М. Б. Блауберг

санитарной оценки и фальсификация их. Москва, 1894;

Конспект лекций по фармакогнозии, читанных в Императорском Новороссийском университете в 1902/3 учебном году. О., 1903;

Первый отчет по кафедре фармации и фармакогнозии при Императорском Новороссийском университете. О., 1904.

Лит.: Борисов П. Я., Корш А. Я., Медведев А. К., Якубович В. Ф. Отзывы о работах проф. Новороссийского университета М. Б. Блауберга // Зап. Император. Новорос. ун-та. О., 1907. Т. 106.

В. О. Колоденко,
О. В. Козаченко».

Перелік того, що не увійшло у цю стислу статтю-персоналію [3; 7]:

— закінчення Дерптського (Тартуського) університету з курсу фармації (1884);

— складання провізорських екзаменів (1889);

— захист дисертації на ступінь магістра фармації на тему «Русское виноградное вино и херес» (1890);

— удосконалення знань із курсу хімічного аналізу в Німеччині (Вісбаден, 1889–1891);

— форма навчання у Московському університеті (1891–1895): слухач лекцій;

— відїзд за кордон для закінчення медичної освіти (Цюрих, Вюрцбург, Берлін);

— захист докторської дисертації з медицини і хірургії (Берлін, 1897);

— складання екзамену й отримання права лікарської практики в Російській імперії (1900);

— «магистр фармации и д-р медицины и хирургии Берлинского ун-та М. Б. Блауберг назначен в январе 1902 г. и. д. экстраорд. проф. по кафедре фармации и фармакогнозии» [7, а. 46];

— створення фармацевтичного відділення і досягнення високого рівня викладання;

— складання плану навчання студентів-медиків і фармацевтів;

— розробка основних курсів фармації для студентів-фармацевтів і медиків (для останніх фармація і фармакогнозія розглядалася М. Б. Б. як введення до курсів фармакології та гігієни);

— в. о. ординарного професора кафедри фармації і фармакогнозії медичного факультету Новоросійського університету (наказ № 2224 від 09.03.1906 р.: «Назначить исполняющим должность ординарного проф. по кафедре фармации и фармакогнозии» [7, а. 41]);

— наказом Міністерства народної освіти за № 11968 від 27.09.1906 р. «разрешено поручить чтение курса и практических занятий по гигиене (и. д. орд-го проф.)» [7, а. 49];

— галузь досліджень професора Новоросійського університету М. Б. Блауберга, відгуки на які наведені у т. 106 «Записок Императорского Новороссийского университета» (1907), — фармація і фармакогнозія;

— автор більше 40 наукових праць, присвячених переважно висвітленню санітарно-гігієнічних питань харчування (у галузі гігієни працював із 1892 р.);

— як учень Ф. Ф. Ерісмана продовжив розробку питань про склад харчових продуктів і напоїв, їх фальсифікацію і боротьбу з нею.

Ф. Ф. Ерісман — видатний гігієніст Російської імперії, представник універсальної гігієни нового часу — у вступній лекції «Основы и задачи современной гигиены» показав своє сприйняття природничо-наукової основи гігієни як широкого комплексу наук про природу (фізика, хімія та ін.), про організм (фізіологія, загальна патологія). Він доводить цілісність предмета, яка характеризує гігієну як самостійну науку: «...Современная гигиена имеет вполне определенный и научный характер. ...Неминуемой точкой отправления при всех гигиенических исследованиях является стремление найти те законы, которые управляют здоровьем человека, и исследовать как при помощи эксперимента, так и путем статистических наблюдений все те общественные и частные явления, понимание которых непосредственно или косвенно может содействовать открытию этих законов, так что все явления окружающей среды интересуют гигиениста лишь настолько, насколько они могут отражаться на здоровье человека. ...Характер науки определяется целью, задачами ее; приемы и способы исследования могут быть до некоторой степени одинаковы в родственных между собой науках вовсе не в ущерб самостоятельности данного предмета. Гигиенист, производящий химические исследования, этим отнюдь не превращается в химика: его не интересует химия сама по себе, и он пользуется химическими приемами только там, где надеется этим путем открыть причинную связь между исследуемым им явлением и каким-нибудь нарушением частного или общественного здоровья» [10, с. 335–336]. Ці сло-

ва вченого-гігієніста характеризують діяльність його учня — М. Б. Б., що професійно займався хімічними дослідженнями і в фармації з фармакогнозією, і в гігієні. Також Ф. Ф. Ерісман визначає взаємовідношення гігієни й клінічної медицини: «...Я считаю гигиену самостоятельной наукой, имеющей свои собственные, ей одной свойственные задачи и цели, и неразрывно связанной с медициной» [10, с. 338].

Наводимо перелік найбільш відомих праць із наукової спадщини М. Б. Б. з їх аналізом.

«Конспект лекций по фармакогнозии, читанных в Императорском Новороссийском университете в 1902/3 академич. году профессором М. Б. Блаубергом» (О., Типо-Литография Гладкова и Прицепова, Коблевская, д. № 34, 1903; 120 с.) був складений студентами Л. Лістенгартеном і І. Корнманом. Видання дозволено цензурою (Одеса, 13 лютого 1903 р.). На 111 сторінках наведено 218 описів лікарської сировини, її походження, методи заготовки, збереження і збагачення. Далі (с. 112–116) представлена «Программа по фармакогнозии (неофициальная): 36 квитків із запитаннями; «Index» (с. 117–119); на останній сторінці наведені найголовніші друкарські помилки.

Статті в Энциклопедический словарь Ф. А. Брокгауза (Лейпциг) і І. А. Ефрона (С.-Петербург):

«Ртуть (медико-санитарный очерк)» (1899. – Т. XXVII (53-й полутом). – С. 186–194); у першій частині розглядається ртуть та її препарати з точки зору фармакології, у другій — токсикологія ртуті та її сполук; особлива увага приділяється санітарному нагляду за продажем ртуті й використанням її у техніці; у переліку літератури — праці Ф. Ф. Ерісмана («Профессиональная гигиена», СПб., 1877; «Санитарное исследование фабричных

заведений Клинского уезда Московской губернии», 1879), М. Петтенкофера та ін.;

«Рыбный яд» (1899. – Т. XXVII (53-й полутом). – С. 403–410): описано дві групи отруйних риб, які наносять смертельні рани голками плавників, і безпосередньо отруйних риб, що спричинюють отруєння при використанні їх у їжу; дано прогноз, діагноз, лікування отруєнь; окремо виділене питання про організацію іхтіологічних лабораторій на промислах для розробки питань щодо рибної отрути за участю лікарів-гігієністів, хіміків, бактеріологів і зоологів;

«Свинец (медико-санитарный очерк)» (1900. – Т. XXIX (57-й полутом). – С. 133–139): у розділі про токсикологію свинцю та його сполук розглянуто місцеві й загальні явища при отруєнні ним (при використанні свинцевого посуду та ін.), описані симптоми гострого отруєння; у наступному розділі — про санітарне значення свинцю — автор підкреслює необхідність розгляду хронічних отруєнь, так званих професійних отруєнь; заключна частина містить відомості про хронічне отруєння (*satur-nismus* — «сатурнізм»), включає опис змін у загальному стані здоров'я та в обміні речовин (розлади травної системи, постійно прогресуюче схуднення); серед літературних джерел — праці Ф. Ф. Ерісмана («Профессиональная гигиена», СПб., 1877; «Сборник работ московской гигиенической лаборатории», вып. V);

«Светильный газ» (1900. – Т. XXIX (57-й полутом). – С. 208–212): автор описує утворення цього газу шляхом виділення при згорянні так званого газового кам'яного вугілля, зупиняється на напрямках санітарного нагляду за виробництвом щодо охорони здоров'я робітників, зайнятих на газових заводах; у використаній літературі — загальні посібники з гігієни Рубнера, Альбрех-

та, Ф. Ф. Ерісмана, а також посібники з токсикології.

Значний інтерес викликають «Отзывы о научных работах 5 кандидатов, выступивших на вакантную кафедру Гигиены при Медицинском Факультете Императорского Новороссийского Университета» в «Записках Императорского Университета» (1907. – Т. 106. – 1 часть официальная. – С. 1–84). Серед кандидатів були: приват-доцент Імператорського Харківського університету С. Т. Барташевич, в. о. ординарного професора Імператорського Новоросійського університету М. Б. Блауберг, приват-доцент Імператорського Томського університету П. Н. Бутягін, приват-доцент університету Св. Володимира І. І. Кіянцін, приват-доцент Харківського університету В. В. Фавр.

Відгуки на праці М. Б. Блауберга (с. 12–54) склали А. К. Медведєв (на 3 праці німецькою мовою; серед них зразкова, на думку рецензента, монографія про грудне вигодовування (Берлін, 1897)); П. Я. Борисов (на 4 праці, включаючи фармакологічний огляд порядку 100 нових медикаментів та описи свинцю, сурми, ртуті, таємних і патентованих засобів з енциклопедичного словника); О. В. Корш (4 праці, у т. ч. доповідь на з'їзді про фальсифікацію загальнодоступних лікарських речовин і раціональну боротьбу з нею); В. Ф. Якубович (8 праць, з яких 6 — німецькою мовою; про сурогати жіночого молока і сучасні на той час положення щодо штучного вигодовування дітей грудного віку); П. Г. Меліков (12 праць — монографії, книги, статті; про російське виноградне вино — 120 сторінок; дисертації); П. Г. Меліков і В. М. Перієв (8 праць, включаючи книги про оцет на 29 сторінках, про хімічний склад і санітарне значення виноградного соку з короткими відомостями про лікування

виноградом). Спостерігаємо увагу до деяких праць і їх розбір у різних рецензентів.

Наводимо характеристику дисертацій, захищених учнями М. Б. Б., за П. Г. Меліковим (написання відповідно до сучасних мовних норм — *авт.*): «Нам передан целый ряд исследований лиц, работавших или под руководством или по указанию М. Блауберга. Мы не считаем нужным входить в ближайшее рассмотрение этих работ, ограничимся только общими замечаниями: как выбор тем, так и разработка их указывают, что руководитель работами должен был обладать большим тактом и широким образованием, чтобы его ученики могли так успешно выполнить поставленную на разрешение задачу. Под руководством М. Блауберга написали диссертации следующие лица: П. Белоусов, Ф. Кестнер, Я. Неэдра, Л. Беркович и М. Мурадов». («Записки Императорского Университета». – О., 1907. – Т. 106. – 1 часть официальная. – С. 39–40).

Визначений нами раніше алгоритм виділення й обґрунтування формування та розвитку наукових педагогічних медичних шкіл [12] можна представити за категорією історичного періоду; країни, міста, базового вищого навчального закладу, підрозділів (кафедр); вченого-організатора та його фундаментальних теорій; колективу однодумців, учнів; послідовників; розгалуження ідей школи; вплив на створення нових шляхів розвитку галузі, медицини у цілому. З урахуванням вказаного вище, виокремлюємо одеську школу фармації і фармакогнозії за такими характеристиками формування й розвитку: ХХ ст.; Російська імперія — УРСР (СРСР) — Україна; Одеса; медичний факультет Імператорського Новоросійського університету; кафедра фармації і фармакогнозії; М. Б. Б. — засновник і завідувач (1902–1921); учень

Ф. Ф. Ерісмана; учні: Білоусов, Беркович і Муратов, що виконали дисертації на ступінь доктора медицини, а на ступінь магістра — Недра, Пітер, Шиллінг, Маддісон, Кестнер.

Після смерті видатних учених із світовими, національними і регіональними пріоритетами в медицині складаються й друкуються некрологи. При написанні некрологів важливим є наведення точних дат і місць народження та смерті: ця значуща інформація міститься у важко- або недоступних документах для дослідників сьогодення і, тим більше, майбутніх часів [11]. Безперечно, некрологи — це особливі джерела, з яких ми отримуємо стислу, виважену інформацію про вченого та його досягнення, про нього як особистість, про умови, у яких він жив і творив, про причини смерті, а також про ставлення до нього колег по роботі та членів родини. Важливою є й особистість автора некролога. Це людина, яка могла близько знати померлого як колегу або була з ним у дружніх стосунках, яка передає інформацію через призму свого світогляду і сприймання подій. Таким чином, ми отримуємо додаткову інформацію і про автора. Зважаючи на вищевказані причини, а також у зв'язку з 90-ми роковинами з дня поховання М. Б. Б., які відмічаються у поточному році, некролог на смерть М. Б. Блауберга, надрукований в одеському журналі «Современная медицина» (1921, № 1), складений і підписаний професором М. К. Лисьонковим, цитуємо повністю й без корекції щодо змін у правописі, які відбулися протягом часу [8; 9].

*«Проф. М. Б. БЛАУБЕРГ
2/15 января 1921 г. скончался Магнус Богданович Блауберг, состоявший в течение 19 лет профессором фармации с фармакогнозией сначала на Медицинском Факультете Ново-*

российского Университета, а в последнее время в Одесской Медицинской Академии. Кафедра, которую занимал покойный профессор в течение многих лет, была всецело его детищем, будучи организован им в 1902 году, в период устройства в Одессе Медицинского Факультета. При кафедре им был создан также образцовый фармацевтический институт, в котором несколько поколений фармацевтов получили законченное образование. Покойный М. Б. был широкообразованный человек — ученый, страстно обожающий науку, которую он любил называть международной религией. Будучи глубоким знатоком своего предмета, он интересовался также и другими медицинскими дисциплинами. Гигиена, можно сказать, была его второй специальностью. С особой любовью он занимался также разработкою вопросов по обмену веществ. Обладая даром красноречия и глубокой сердечностью, покойный М. Б. пользовался большой популярностью, как среди слушателей, так и среди своих коллег. По своему духовному складу он представлял собою в высшей степени симпатичный, хотя и редкий в настоящее время, тип университетского профессора, горячо любящего не только науку, но и ее храм — дорогую alma mater... М. Б. скончался сравнительно еще не старым; ему было всего только 54 года, когда под влиянием тяжелых условий переживаемого времени он добровольно ушел от жизни, отравившись цианистым калием... Мир праху твоему, дорогой друг. Да будет тебе легка земля!

Проф. Н. К. Лысенков.»

Громадянська війна в Україні — одна з форм вияву характерних особливостей перебігу української революції 1917–1921 рр. — була пов'язана зі специфічними військови-

ми способами боротьби за владу в Україні та суперечливими діями з відстоювання влади різними внутрішніми та зовнішніми політичними силами. Її проявами були: заходи щодо організації та безпосередньо протидії на території України ворожим арміям, утворення й переміщення військових фронтів і пов'язані з цим численні зміни влади, а також безперервні мобілізації місцевих економічних і людських ресурсів для ведення війни. Усе це призвело до величезних втрат, насамперед серед цивільного населення, мало тотальний негативний вплив на всі сфери суспільного життя, у т. ч. на матеріальне виробництво, культуру та побут.

Роки української революції та громадянської війни 1917–1921 рр. були визначальними для українського народу на шляху до національного самовизначення. З усіх соціальних груп і класів в Україні найбільш діяльно виявила себе інтелігенція. Для багатьох її представників, однаково тісно зв'язаних з українською і російською культурою, було психологічно важко розірвати зв'язки з Росією, що зумовило нерішучість у розв'язанні питання про незалежність і схильність до автономії чи федералізму. У ті часи багато українських інтелігентів не могли вирішити, яка мета важливіша: соціальні зміни чи національне визволення.

Знакові битви та політичні протистояння інших держав, що проходили на території України, впливали на формування політичних уподобань серед української інтелігенції, сприяли розвитку свідомості українського селянства, зумовивши розвій політичної сфери всього світу через створення Радянського Союзу — нового полюса політичної сили — на противагу капіталістичним країнам Західної Європи та Америки. Помилки та прорахунки революції загартували

інтелігенцію, її чисельність невпинно росла, українське селянство стало свідомим. Досвід державотворення відіграв велику роль у подальшому розгортанні української політичної боротьби, спонукав нові покоління до спроб розбудови власної держави та здобуття незалежності [1].

Ці важкі (психологічно й матеріально) умови виснажили *М. Б. Б.* як людину і вплинули на його вибір — піти з життя... Але ця смерть лише додала проблем родині, і 22.11.1926 р. його вдова звернулася до адміністрації Одеського медичного інституту з проханням про пенсію. У зв'язку з цим професор *М. М. Костямін*, завідувач кафедри загальної гігієни, склав відгук про науково-педагогічну діяльність померлого професора, ознайомившись зі змістом 16 наукових праць санітарно-гігієнічного спрямування, перелік яких наведений на а. 15 особової справи *М. Б. Б.* [7] (рецензія на сочинення професора Хлопина «Фальсифікація пищевих продуктів и простейшие способы ее распознавания», отзыв о сочинении *В. Е. Игнатъева* «Санитарная оценка освещения классных помещений», статьи в Энциклопедическом словаре Брокгауза — Ефрона и др.), і 15 публічних лекцій з питань харчування, фальсифікації харчових продуктів. На думку *М. М. Костяміна*: «Указанные работы, варьируя по своей форме (рецензии, отзывы, монографии и т. д.), по своему содержанию, охватывают по преимуществу вопросы питания в санитарно-гигиеническом освещении». Висунуті піонерами експериментальної гігієни — професором *Ф. Ф. Ерісманом* (Москва), під керівництвом якого працював *М. Б. Б.*, і професором *О. П. Доброславіним* (Петроград) — основні питання «...подверглись дальнейшей научной разработке, особенно со стороны состава и фальсификации пищевых веществ и напитков, ее распознавания и

мер по борьбе с фальсификацией...», що «...имело глубокое государственное и общественное значение — как со стороны санитарно-гигиенической, так и со стороны хозяйственно-экономической». «Характер печатных трудов, методология и постановка экспериментов также носят отпечаток своего учителя проф. *Ф. Ф. Эрисмана*: всюду замечается ясность и точность эксперимента, объективность и научность в составлении выводов и заключений; достоверность получаемых результатов» [7, а. 16].

Та незважаючи на всі соціально-економічні негаразди і політичні суперечки часу, вчені і медики-практики продовжували працювати, про що свідчать зміст російськомовного журналу «Современная медицина» та його спрямування, як написано на титулі: «Журнал, посвященный вопросам научной и общественной медицины. Год 1, Одесса, 1-го декабря 1921 г. № 1». Відкривають видання клінічні лекції, написані на матеріалах 2-ї госпітальної хірургічної клініки Одеської медичної академії (ОМА): «О желудочно-кишечном соуситии» (професор *В. Л. Покотило*). Далі йдуть оригінальні статті, серед яких такі: «О тяжелых кровотечениях в полость брюшины при миомах матки» *Г. І. Гіммельфарба*, професора Одеського клінічного інституту, «О клиническом течении брюшного тифа при заболевании желез внутренней секреции» *Л. Б. Бухштаба*, професора ОМА та ін. В огляді літератури надруковано статтю «Влияние условий военного времени на хирургические заболевания в Германии (на основании данных доступной литературы)» *І. Є. Корнмана*, професора ОМА. У розділі, присвяченому суспільній медицині, представлені «Материалы по статистике инфекционной заболеваемости в Одесской губернии за 1920 год» доктора *Л. І. Айхенвальда* (Одеса). Далі подані звіти медичних товариств, рецензії та рефера-

ти, некрологи [11]. Так одеський медичний науковий світ зустрічав нову еру свого становлення.

Висновки

Узагальнюючи вищесказане, можна наголосити на такому:

— започаткований опис історії кафедри фармації і фармакогнозії (1902–1921) медичного факультету Імператорського Новоросійського університету в Одесі;

— обґрунтовані наукові й організаційні основи виникнення, становлення й розвитку науково-педагогічної школи фармації і фармакогнозії;

— проведена подальша розробка персоналії видатного одеського вченого-медика *Магнуса Богдановича Блауберга*, подано більше відомостей про його життєдіяльність одеського періоду, обґрунтований внесок науковця у розвиток експериментальної та профілактичної медицини, визначені пріоритети вченого в галузі становлення вищої медичної освіти в Одесі на початку ХХ ст. та експериментальних напрямів досліджень у фармації та гігієні, більш виразно показані риси людяності, добропорядності, наукової гідності й честі вченого як особистості, його неспроможність протистояти життєвим і побутовим негараздам і моральним навантаженням свого часу.

Перспективи подальших досліджень передбачають необхідність заглиблюватись у зміст наукових праць *М. Б. Б.* фармацевтичного й гігієнічного спрямування для ретельного вивчення матеріалів з метою створення їх теоретичної бази.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Громадянська війна в Україні 1917–1921* – одна з форм вияву характерних особливостей перебігу української революції 1917–1921. ... – Режим доступу : history.org.ua/eng_index.php?l=ENU...19171921...20 Київ.

2. *Журавель В. І.* Історіографія кафедри соціальної медицини, управління та економіки охорони здоров'я ОДМУ (до 80-річчя) / *В. І. Журавель*,

О. В. Козаченко // Одеський медичний журнал. – 2003. – № 3 (77). – С. 109–114.

3. *Золотарев А. Е.* Биографический словарь профессоров Одесского медицинского института имени Н. И. Пирогова (1900–1990) / А. Е. Золотарев, И. И. Ильин, Л. Г. Луки. – О. : Маяк, 1992. – С. 59, 303, 314.

4. *Кафедра* соціальної медицини та медичного менеджменту ОДМУ в період 2003–2008 рр. (до 85-річчя кафедри) / О. В. Козаченко, Б. М. Стречень, В. І. Ткачук [та ін.] // Одеський медичний журнал. – 2009. – № 2 (112). – С. 77–83.

5. *Колоденко В. О.* Блауберг Магнус Богданович / В. О. Колоденко, О. В. Козаченко // Енциклопедія сучасної України. – К. : НАНУ, наук.

тов-во ім. Т. Г. Шевченка, Координаційне бюро ЕСУ НАНУ, 2004. – Т. 3. Біо-Бя. – 2004. – С. 68–68.

6. *Кресюн В. И.* Имя университета создают его ученые / В. И. Кресюн // Одеський медичний журнал. – 2010. – № 4 (120). – С. 25–28.

7. *Личное дело* Блауберга Магнуса Богдановича. – Архив ОНМедУ. – Дело № 114. – 63 л.

8. *Лысенков Н. К.* Некрологи. Проф. М. Б. Блауберг / Н. К. Лысенков // Современная медицина. – 1921. – № 1. – С. 121–121.

9. *Современная медицина* // Науч.-практ. журнал. – 1921. – № 1. – 123 с.

10. *Эрисман Ф. Ф.* Основы и задачи современной гигиены / Ф. Ф. Эрис-

ман // Хрестоматия по истории медицины ; под ред. П. Е. Заблудовского. – М. : Медицина, 1968. – С. 334–341.

11. *Шальнова-Козаченко О. В.* Історико-медичні дослідження в публікаціях «Одеського медичного журналу» (1997–2010): підсумки та завдання / О. В. Шальнова-Козаченко // Одеський медичний журнал. – 2011. – № 1 (123). – С. 54–62.

12. *Шальнова-Козаченко О. В.* Обґрунтування формування й розвитку одеської наукової педагогічної медичної школи патолофізіології / О. В. Шальнова-Козаченко // Бюлетень Х читань ім. В. В. Підвисоцького, присвячених 130-річчю з дня народження О. О. Богомольця. – О., 2011. – С. 20–21.

УДК 613/615(477)(092)Блауберг

О. В. Шальнова-Козаченко

МАГНУС БОГДАНОВИЧ БЛАУБЕРГ (до 145-річчя з дня народження)

Представлена персоналія М. Б. Блауберга. Показана роль ученого у розвитку фармації та профілактичної медицини на медичному факультеті Імператорського Новоросійського університету в Одесі.

Ключові слова: медичний факультет Імператорського Новоросійського університету в Одесі, кафедра фармації і фармакогнозії, кафедра гігієни, профілактична медицина, М. Б. Блауберг.

UDC 613/615(477)(092)Blauberg

O. V. Shalnova-Kozachenko

MAGNUS BOGDANOVICH BLAUBERG (to the 145th Anniversary on the Date of the Birth)

M. B. Blauberg's personalia is presented. The article deals with the role of the scientist in development of pharmacy and preventive medicine at the Medical Faculty of the Imperial Novorossiysk University in Odessa.

Key words: Medical Faculty of the Imperial Novorossiysk University in Odessa, Department of Pharmacy and Pharmacognosy, Hygiene Department, preventive medicine, M. B. Blauberg.

ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ СТАТЕЙ для журналу «Досягнення біології та медицини»

Звертаємо увагу авторів на те, що, починаючи з 2010 року, публікація матеріалів у журналах «Одеський медичний журнал» і «Досягнення біології та медицини», які видаються Одеським національним медичним університетом, — платна. Оплата здійснюється після рецензування статей та схвалення їх до друку, про що авторів повідомляють додатково.

Нижче подаємо реквізити для перерахування коштів за публікацію.

Одержувач платежу: Одеський національний медичний університет.

Банк: ГУДКУ в Одеській області, МФО 828011, р/р 31258273210481, ідент. код 02010801.

У призначенні платежу обов'язково вказати: код 25010200, за друк статті в журналі (назва журналу).

Копію квитанції про сплату просимо надіслати поштою на адресу: Одеський національний медичний університет, редакція журналу (назва журналу), Валіховський пров., 2, м. Одеса, 65082 — або факсом (048) 723-22-15 для В. Г. Ліхачової; тел. (048) 728-54-58 (р.), (097) 977-23-31 (м.), e-mail: vera@odmu.edu.ua.

До розгляду приймаються статті, які відповідають тематиці журналу й нижченаведеним вимогам.

1. Стаття надсилається до редакції у двох примірниках, підписаних усіма авторами. Вона супроводжується направленням до редакції, завізованим підписом керів-

ника та печаткою установи, де виконано роботу, а для вітчизняних авторів також експертним висновком, що дозволяє відкрити публікацію. До неї на окремому аркуші додаються відомості про авторів, які містять вчене звання, науковий ступінь, прізвище, ім'я та по батькові (повністю), місце роботи та посаду, яку обіймає автор, адресу для листування, номери телефонів і факсів.

Якщо у статті використано матеріали, які є інтелектуальною власністю кількох організацій і раніше не публікувалися, автор повинен надати дозвіл на їх публікацію кожної з цих організацій.

Автори повинні повідомити, для якої рубрики (розділу) призначена стаття. Основні рубрики (розділи) журналу: «Фундаментальні проблеми медицини та біології», «Нові медико-біологічні технології», «Оригінальні дослідження», «Огляди», «Інформація, хроніка, ювілеї». Докладніше про зміст рубрик (розділів) читайте на 3-й сторінці обкладинки.

2. Редакція віддає перевагу одноосібним роботам і роботам, виконаним невеликим колективом авторів (2–3). У першу чергу друкуються статті передплатників журналу, а також замовлені редакцією.

Не приймаються до розгляду статті, що вже були надруковані в інших виданнях, а також роботи, які за своєю сутністю є переробкою опублікованих раніше статей і не містять нового наукового матеріалу або но-